

Kipling och imperialismen

11/12

Take up the White Man's
burden —
Send forth the best ye breed —
Go bind your sons to exile
To serve your captives' need;
To wait in heavy harness
On fluttered folk and wild —
Your new-caught, sullen peoples,
Half devil and half child.

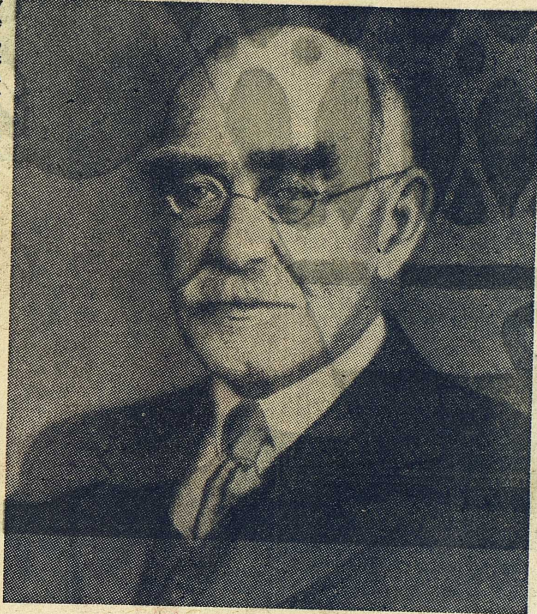
(Första strofen av "The
White Man's Burden".)

DEN NU UTKOMNA "auktori-
serade" Kiplingbiografin av *Char-
les Carrington (Rudyard Kipling,
His life and work, Macmillan, 25
shilling)* innehåller en mängd på
förut otillgängliga brev och hand-
lingar grundade kompletterande
upplysningar, men den ger inga
märkliga biografiska nyheter och
inga väsentliga försök till omvär-
dering och originella perspektiv.
De viktiga data i Kiplings liv har
förut varit väl kända, och något
nytt av betydelse har tydligen
inte funnits att markera eller av-
slöja. Den ohyggliga inackorde-
ringstiden i England mellan 6 och
12 års ålder, lysande och knappt
skildrad av Kipling själv, de hek-
tiska journalistären i Indien,
världsberömmelsen genom ett par
band dikter och noveller vid
tjugufem år (1890); sedan kom,
särskilt efter giftermålet 1892, den
långa tiden av huslig idyll och
lugnt arbete, avbruten av resor
och flyttningar, som på grund av
förmögenheten och prestigen lätt
kunde inpassas i hemlivets milda
och ombonade lycka. Någon and-

lig utveckling, med kriser av
spänning och förtvivlan, fanns inte
i detta liv. Draget av välartad,
aktiv och utåtriktad ungdomlighet
förblev härskande, den väldiga
begåvningen och fantasin förblev
stängd för alla mera oroande and-
liga äventyr; ingen viktoriansk
hjalte har haft färre eller mera
väldresserade hundar i källaren.
Även de yttre äventyren var be-
gränsade: den store skildraren av
stormar och strider reste alltid
första klass ångbåt och befann sig
blott ett par gånger under ett par
timmar i närheten av skottväx-
ling. Kipling liknar i mycket de
antropologer som efter några års
studier hos ett vilt folk tillbring-
gar livet med att sortera, kom-
mentera och publicera anteck-
ningarna.

Bristen på litterära och ideo-
logiska reflexioner av större in-
tresse i Carringtons bok är mera
anmärkningsvärd. Kipling blev
tidigt, och lär fortfarande vara, en
av världens mest lästa författare.
Vid hans död år 1936 hade hans
engelske förläggare sålt hans pro-
saberättelser i sju miljoner exem-
plar, motsvarande amerikanska
upplaga var åtta miljoner. Medan
publiken i huvudsak varit
trogen, har kritikens uppskatt-
ning i hög grad skiftat. Världs-
berömmelsen ackompanjerades av
kritikens lov, även om en och
annan highbrow opponerade; No-
belpriset 1907 är blott ett av de
många bevisen för den litterära
positionen. Men redan vid tiden
för det första världskriget började
bilden av Kipling som "ett fall av
hämmand utveckling" slå igenom;
hans imperialism, hans hatsånger,
hans drag av ondsint boy scout
färgade uppfattningen, och att be-
undra Kipling ansågs under ett
par årtionden vara ett tecken på
efterblivenhet och enfald. Nu
tycks hans rykte vara i stigande.
Några av de författare som under
senare tid hört till auktoriteterna
just bland highbrows har prisat
Kipling. I ett brev till brodern
William kallade Henry James Kip-
ling "det mest fullständiga geni
som jag någonsin mött" (han be-
tonade dock att han skilde mellan
geni och intelligens); Henry
Adams talar efter en gemensam
resa om sin beundran för Kip-
lings munterhet och kvickhet. För
samtidens syn på Kipling är
sannolikt det viktigaste att T. S.
Eliot berömt hans dikter och för-
svarat hans idéer.

I idéhistoriskt framstår Kipling som
den främste litteräre representan-
ten, kanske den främste propa-

Det sista fotografiet: Kipling vid 68 års ålder.

gandisten över huvud, för den
brittiska imperialismen, för strä-
van att bevara, konsolidera och
utvidga imperiet. Till tiden sam-
manföll hans blomstringsperiod
med den imperialistiska politikens
seger — Jamesons raid 1896, dia-
mantjubileet 1897, erövringen av
Sudan 1898, boerkriget 1899,
Chamberlain i England, Cecil
Rhodes i Sydafrika, Roberts och
Curzon i Indien. Hans mest be-
römda dikter — "The English Flag"
med raderna "What should they
know of England who only Eng-
land know?", "Recessional", "The
White Man's Burden", "The Ab-
sentminded Beggar" — blev liksom
berättelserna från Indien eggelser
och symboler av omätlig bety-
delse för denna blandning av
kallelsetro, nationalism och exo-
tism. Ehuru Kipling ofta stod kri-
tisk till Amerika, kunde den
engelska imperialismen i hans ge-
staltning smälta samman med den
amerikanska till en anglosaxisk
maktlära. Kriget mot Spanien och
erövringen av Filippinerna be-
tydde för vida kretsar i USA det-
samma som Sudan- och boer-
krigen för det tongivande Eng-
land, och det är betecknande att
sydafrikanen Cecil Rhodes, den
mest engagerade av dem alla,
drömde om ett gemensamt anglo-
saxiskt världsvälde.

Imperialismen har kritiserats på
grunder som i våra dagar är allt-

för välkända för att behöva refereras. Imperialisterna har också föraktats såsom mänskligt underlägsna — inställda på det yttre och ytliga, känslökalla, aggressiva och maktlystna av inre tomhet. Det är lätt att förstå dessa anklagelser; Kipling, Rhodes, Theodore Roosevelt och deras medbröder ter sig ofta i tal och skrift som förvuxna tolvåringar; Kipling skrev förtjust om sitt gängs bedrifter i skolan, och Roosevelt älskade att kalla sig själv d'Artagnan och de främsta ministrarna Athos, Porthos och Aramis. Det är något obehagligt över den munt-
ra överlägsenhetskänslan, pratet om den fysiska duktigheten — både Roosevelt och Kipling var små karlar med svag syn, ivriga att hårda och stärka sig —, manlighetskulten med dess kyska beskyddande av svaga kvinnor.

Romantisering av imperiet med dess avlägsna och främmande länder, av ämbetsmännen som förvaltare och soldaterna som försvarare och erövrare var väsentliga ting i den imperialistiska propagandan. De som ursäktar och försvarar har med all rätt betonat den självkritik och realism som förenades med romantiken. Kipling blottade vissa svagheter i det engelska styret i Indien, hans soldater är inte polerade hjältar, utan cyniska, supiga, flickjägare, ofta brutala. Men romantiken blir dock dominerande: affärsintressena glöms bort, ämbetsmännen är redo att offra allt för de människor de skall tjäna genom att styra, soldaterna har trots allt ett ömt och hungrigt hjärta. Genom den ökade realismen blir blott romantiken en smula subtilare, förgyllningen en del av det förgyllda. Fred är naturligtvis bättre än krig — det säger Kipling ofta — men hur festligt "r" inte kriget i alla fall! Det bör understrykas att generositet mot de besegrade framstod som självklar; Kipling hörde till dem som tidigt predikade försoning efter boerkriget.

En bra bild av dessa stämningar kan endast vinnas genom en analys, som såvitt jag vet aldrig gjorts. Som exempel på svårigheterna tar jag Kiplings dikt "Loot" (rov, byte). Här skildras i eggande rytmer hur det går till att pressa fram byte från infödingar. En av Kiplings biografer, Edward Shanks, finner dessa verser avskyvärda; "den som kommenterar Kipling rodnar då han söker komma med en förklaring". Eliot åter förklarar att Kipling självfallet inte försvarar plundring genom att låta en soldat besjunga dess behag. Enligt min mening måste dikten genom sin glada be-

skrivning av brottet bli ett slags ursäkt för det:

Now remember when you're 'acking
round a gilded Burma God
That 'is eyes is very often precious
stones;
An' if you treat a nigger to a dose
o' cleanin'-rod
E's like to show you everything 'e
owns.

Carrington berör inte denna dikt, men han påminner om de belåtna reflexionerna i pojkboken om den duktige Stalky och hans kamrater: "Tänk Er bara Stalky släppt lös på sydsidan av Europa med tillräckligt många sikker och möjlighet till byte. Tänk på det ordentligt."

Vad var målet för denna imperialism? Carrington och andra Kiplingbiografer har inte mer än snuddat vid det idéhistoriska sammanhanget. Vad Kipling förkunnade var ungefär detsamma som andra propagandister på 1890-talet; den kanske främste var Benjamin Kidd, vars huvudarbete översattes till svenska och lovprisades av Viktor Rydberg. Det gällde, främst för anglosaxarna, som representerade "en högre typ av social ordning", att enligt "ett civilisatoriskt förtroendeuppdrag" uppfostra de underlägsna folken; här för behövdes "humanitet, styrka, karaktärsfasthet och omedelbar pliktuppfyllelse utan tanke på storslagna och utopiska mål". Om Kipling sökt systematisera sin åskådning, hade det säkerligen skett i dylika formuleringar. Hans nyckelord var lagen, varmed menades ordning och hierarki; lagen och det tekniska framsteget var erövrarnas gåvor till de primitiva folken. Härskarna måste ha en stark känsla av ansvar för sin förvaltning; högmod, skryt och veklighet bannlystes; denna tankegång präglar "Recessional". Deras plikt var, liksom en gång romarnas, att civilisera, och civilisation betydde i första rummet ordning, sammanhållning mellan befallande och lydande; utanför denna ordning stod barbarerna (lesser Creeds without the Law), till vilka Kipling vid skilda tillfällen synes ha räknat alla andra folk, även amerikanerna.

Inom denna imperialism kan två riktningar urskiljas, om man så vill en vänster- och en högerriktning. Vänsterriktningen, som även omfattade ledarna av Fabian Society i den tidens England, betonade att målet måste vara de underlägsna folkens utveckling till fullt likaberättigande, till nationell självständighet; den riktningen har blivit den segrande, och de länder som nu blivit helt fria kan sägas utvecklade efter vänsterimperialisternas mönster. Högerimperialisterna bestred knappast denna målsättning, men den var för dem avlägsen intill över-

lighet; det centrala var ledningen, herraväldet, ordningen. Det är uppenbart att Kipling hörde till denna riktning och att hans uppfostringstanke smälter samman med erövrarens stolthet. Detta sammanhänger med hans inrikespolitiska hållning; han var extrem tory, inte antidemokrat, men mistrogen och halvt föraktfull mot demokratin; den sociala hierarkin och den starka traditionen var för honom lagen i England.

Bygde imperialismen hos Kipling på några rasföreställningar eller ansåg han den engelska eller anglosaxiska överlägsenheten vara tillfällig och miljöbestämd? Carrington fritar i stort sett Kipling från rasfördomar; han tycks inte ha klart för sig att dessa föreställningar för sextio år sedan var av en stark vetenskaplig skola bevisade insikter. Som skäl för sin uppfattning anför Carrington särskilt att ordet "vit" av Kipling i anknytning till ett vanligt språkbruk inte användes bara om människor med vit hudfärg, utan också om svarta och gula, som förtjänade aktning. Vit skulle alltså egentligen ha betytt bara en bra människa; vi skulle stå inför sam-

ma ordlek som då Fichte sade tyskarna var bra och samtidigt kallade alla bra människor för tyskar. Men det är tydligt att man med detta påpekande inte kommer ifrån tron på en korrelation mellan vithet och förträfflighet; man bara uttrycker saken mera komplicerat. Att Kipling var full av primitiva föreställningar om vissa rasers eller folks "natur" framgår klarast av de i förbigående fallda uttalandena i saken i självbiografen ("Something of myself").

Fanns det någon likhet mellan Kiplings imperialism och fascismen eller nazismen? Biograferna avvisar med indignation den tanken. Det är emellertid orimligt. Den engelska form av nationell extremism som Kipling representerar — med Carlyle, Ruskin och många andra som kolleger — har utan tvivel både beröringspunkter och förbindelseinjer med fascism och nazism. Detta hindrar inte att den brittiska och den amerikanska nationalismen, varit ojämförligt mera human och tolerant och att Kipling helhjärtat avskydde sin tids diktatorer.

HERBERT TINGSTEN